

Mathesis Scientiarum Genitrix is de naam van een genootschap dat in 1785 is opgericht te Leiden. Preciezer: het Genootschap der Beschouwende en Werkdaadige Wiskunde onder de spreuk: Mathesis Scientiarum Genitrix. Het genootschap startte kort na de oprichting een school die gaandeweg dezelfde naam als het genootschap kreeg. Aan het einde van de 18e eeuw kolkte het in Europa. De soevereiniteit van het volk werd bevochten in de Franse Revolutie; in Engeland voltrok zich de Industriële Revolutie. In die periode bleef de ontwikkeling van de Republiek achter. Het is de tijd waarin een aantal, deels nog bestaande, genootschappen werd opgericht. Zo ook in Leiden: daar besloten enige vooraanstaande lieden, van mening dat het opleiden van jongens, zowel arm als rijk, een bijdrage kon leveren aan het oplossen van de problemen in de Republiek, tot het oprichten van het genootschap Mathesis Scientiarum Genitrix.

Volgens de notulen van de eerste huishoudelijke vergadering gehouden op 23 september 1785, bestond het bestuur uit de heren P. van Campen, A. van Gennep, I. Renier, P.E. Rijk, A. de Bruin de Neve en B. van den Broeck. Het genootschap kende behalve een bestuur ook twee soorten leden: honoraire en ordinaire leden, afhankelijk van de hoogte van de contributie. Om het genootschap meer aanzien te geven werd de nog jonge Willem Frederik (de latere Koning Willem I) verzocht de rol van beschermheer op zich te nemen. Hij aanvaardde het beschermheerschap op zeventienjarige leeftijd. Decennium op decennium is de naam van het genootschap verbonden geweest aan opleidingen in de techniek. Mathesis was waarschijnlijk de eerste van dat soort scholen in Nederland. De volledige naam - het is Latijn - betekent: wiskunde is de moeder der wetenschappen; "Wiskunde: [...] die voortreffelyke Hemeltelg, van goddelyke afkomst, geteeld uit Waarheid en Weldaadigheid, gezoogd aan de borsten der Menschenliefde, onderweezen in de school der onvermoeide standvastigheid [...]", aldus uitgesproken tijdens de eerste algemene jaarvergadering van het genootschap. Wellicht noopte niet alleen de lengte van de naam tot het gebruik van het kortere "Mathesis".

De school werd later ook wel "M.S.G." genoemd. In de beginjaren van Mathesis werden de lessen gegeven ten huize van een van de mede-oprichters, meester-metselaar Pieter Rijk, aan de Heerengragt 51. Vanaf 1787 werd het onderwijs gegeven in lokalen van de Latijnse School, Lokhorststraat 16 en vanaf 1867 aan de Pieterskerkgracht 13; het speelt zich allemaal af in Leiden. Het ging daarbij overigens steeds om avondonderwijs. In het jubileumjaar 1935 kreeg het genootschap het predicaat "Koninklijk". Ter gelegenheid van dat honderdvijftigjarig bestaan schonken oud-leerlingen een bronzen gedenkplaat aan het dan Koninklijk Genootschap Mathesis Scientiarum Genitrix. Die gedenkplaat is na wat omzwervingen tweehonderdvijfentwintig jaar na de oprichting van wat ook allengs ook zonder puntjes "MSG" ging heten, opgehangen op de Pieterskerkgracht; de school was daar tussen 1867 en 1966 gevestigd.

Van 1966 tot 1990 is de school gevestigd geweest aan de Dieperpoellaan 2; daar is in 1985 een week lang uitbundig het tweehonderdjarig bestaan gevierd.

Vanaf 1951 gaf MSG ook dagonderwijs en in de periode 1901 tot 1979 verzorgde MSG bovendien de theoretische opleiding van leerlingen van de Leidse Instrumentmakersschool. In 1990 is de M.T.S. — vanaf 1968 was de school een zogeheten Middelbare Technische School — MSG na fusies opgegaan in de MTSL (Middelbare Technische Sectorschool Leiden); in 1996 fuseerde de MTSL met andere instellingen. Als gevolg van deze tweede fusiegolf ontstond het huidige ROC Leiden.

Mathesis heeft met de eigen 'rekenboeken' (Mathesis Scientiarum Genitrix, 1827-1844) aan het begin van de negentiende eeuw bijgedragen aan het wiskundeonderwijs in den lande. Het ging daarbij voornamelijk over de presentatie van het vak op dat niveau. Gold wiskunde toch vooral als een vak waarin de handigheidjes geleerd werden waarvan de timmerman en de koopman gebruik konden maken, in de rekenboeken van MSG kreeg de abstractie en de logische opbouw voor het eerst meer aandacht.

Door het opleiden van vakbekwame handwerkslieden in de wiskunde, tekenkunde en bouwkunde — tenslotte in de elektrotechniek, werktuigbouwkunde en bouwkunde — is Mathesis ruim twee eeuwen een factor geweest in de industriële ontwikkeling in en om Leiden. Het opleiden van vakbekwame handwerkslieden had tevens een belangrijk sociaal-emancipatorisch effect.